

Грозев, писани под влияние на символизма, са най-многобройни в творческия му списък, като в него попадат поезия, драма и критика.

Символизмът на Ив. Грозев в изследванията на Ел. Азманова е дългогодишна тема, която преминава през различни методи на изследване – литературнокритически, литературноисторически, компаративистки, биографичен и др. Първото по-голямо изследване е поместено в сборника „Неканоничната българска литература. Том 2“⁽¹⁾ (2010) в обем от около 60 стандартни страници – „Иван Грозев. Скритата литература“. В него Ел. Азманова поднася първата систематизирана биографична информация и интерпретация на творчеството на Ив. Грозев, като подчертава, че „В литературната си дейност е последователен символист мистик“ (Azmanova-Rudarska, 2010: 10).

В годините Азманова създава още десет статии, които изграждат различни литературнокритически концепти за Грозевия символизъм. Например в статията си „Звезди и мистика“, където подробно анализира „звездния“ символически апарат на поетическия свят и у Грозев, и у други български символисти, Азманова-Рударска открива закономерност в използването на космическите знаци в мистичен порядък и езотерична употреба – „употребата на „звездната“ символика в творбите им е застъпена с религиозно-мистични елементи и идеи“ (Azmanova-Rudarska, 2017: 242). В монографията си „Ритуалното слово в българската литература след Освобождението“ ритуалните словесни форми на молитвата и заклинанието в поезията на Грозев са представени пък в парадигмата на българския символизъм – сред творбите на Ем. Попдимитров, Л. Стоянов, Т. Траянов. Като разглежда поетическата сбирка „Видения и съзерцания“, Азманова констатира, че творбите „са подредени по строг определен ред и задават едно от смисловите ядра в творчеството на Грозев – стремежът към съвършенство, укрепването на човешкия дух и търсенето на хармония във вселената. Във „Видения и съзерцания“ тясно се преплитат теософските идеи и символизмът“ (Azmanova-Rudarska, 2013: 110).

Но в монографията „Иван Грозев в българската литература“ всички предходни разработки върху Грозев са изоставени, за да бъде обхваната архивната, споменната и документалната информация за писателя. В книгата се влияят много успешно факт и интерпретация, като аналizationsонните моменти са много балансиран и представляват своеобразен ключ към разчитане на Грозевите творби.

Символизмът в „Иван Грозев в българската литература“ е изследван през решетката на няколко гледни точки – едната е авторовото творчество, втората е времевата събитийност, трета е критическата интерпретация, четвърта са религиозно-мистичните доктрини (теософия, масонство) и отзвучите им в символистичния регистър на Грозев. Така, според Азманова, в символистичното изразяване са положени стиховете на Грозев от 1905 до 1944 година, включително единствената му стихосбирка „Видения и съзерцания“, драмите

му „Мъртъвци“, „Змей“ (драматическа феерия) и изявите му в сп. „Хиперион“ – стихове, драмите „Златната чаша“, „Йов“, „Семела“, статиите „Новото изкуство“, „Шарл Бодлер“, „Изкуство и религия“, „Походът срещу „Хиперион“ и „Богомилството като мистично движение върху фона на историята“ (с. 261). „Новото изкуство“, по думите на Ел. Азманова, „се превръща в своеобразен ключ“ за „образната система, с която оперира творецът – Храм, тайнство, мистерия“ (с. 260). Символистичният стих на мистика Грозев е изпълнен с ритуални практики, обожествявания на слънцето, трансформацията на човека в Свръхчовек, апокалиптични видения, преобразяването не само на човека, но и на цялата вселена под въздействието на мистичното прозрение. Като заключение от наблюденията върху Грозевата поетика, Азманова обобщава: „У Грозев няма да се срещнат нито духовната безприютност и скиталчество, нито тревожната безнадеждност или жестока съдба, която огъва човешкия дух. Грозевите стихове търсят аналог със светлините на мирозданието (слънце, звезди, огън, ден, лъч и др.) и възвестяват патетично победата на доброто над злото. У Грозев мотивът за пътя е развит по нов и различен начин – това не е просто изминатият път или пътът-предизвикателство, а пътът, по който личността претърпява вътрешни трансформации, където житейската предопределеност и духовно израстване белязват етапите на този път. Това пътуване често пъти се оказва „вътрешно“ – това са приключенията на мистичната душа към нейното прозрение“ (с. 251).

Мистичният символизъм в българската литература е изследван и от Цв. Георгиева (Georgieva, 2008), Й. Ефтимов (Eftimov, 2012) и Св. Стойчева (Stoycheva, 2017). Докато Цв. Георгиева се ангажира само и изцяло в регистъра на мистичните послания, а изследването на Й. Ефтимов полага Ив. Грозев в парадигмата на символизма, то Св. Стойчева разгръща литературнокритическите стойности на големия религиозно-мистичен мит в българската култура за Боян Магьосника. Книгата на Ел. Азманова конструира тези три литературни сюжета, като ги обединява от биографичното, надгражда с литературно-историческата връзка и конституира нови полета на паметта за символизма.

БЕЛЕЖКИ

1. Сборникът с изследвания е осъществен по проект на Катедрата по литература при Филологическия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ (Rakyovski, 2010: 7). Там е поместена и студията на проф. Ракъовски за друг български символист – Иван Мирчев (Rakyovski, 2010). Професорът публикува статия и за символиста Л. Стоянов в сп. „Литературна мисъл“ (Rakyovski, 2017). Докато книгата на Ел. Азманова обхваща зараждането на мистичния символизъм в България и неговия израз преди и след войните 1912 – 1918 г., то книгата „Литература и техника“ на проф. Ст. Стоянов (Stojanov, 2014)

проследява литературната история в нейната граничност – през възникването на „технически“ сюжет до границите му с мистичното. Така изследванията на Ел. Азманова не се оказват „самотни“ обзрения, а част от развитието на проектните идеи.

ЛИТЕРАТУРА

- Азманова-Рударска, Ел. (2017). Звезди и мистика. *Балканистичен форум*, 26, (1), 241 – 255.
- Азманова-Рударска, Ел. (2018). *Иван Грозев в българската литература. Социологически, исторически, политически и религиозно-мистични контексти, полемики и диалози*. София: РИВА.
- Азманова-Рударска, Ел. (2010). Иван Грозев. Скритата литература. (сс. 9 – 40). В: Раковски, Цв. (ред.) (2010). *Неканоничната българска литература*. Том 2. Благоевград: Неофит Рилски.
- Азманова-Рударска, Ел. (2013). *Ритуалното слово в българската литература след Освобождението*. Благоевград: Неофит Рилски.
- Георгиева, Цв. (2008). *Unio mystica и българският символизъм*. София: За буквите – О писменехъ.
- Ефтимов, Йорд. (2012). *Божествената математика. Тревожната хетероклитност на българския символизъм*. София: Просвета.
- Раковски, Цв. (2017). Людмил Стоянов – теория и практика на критическия жест. *Литературна мисъл*, 2, 82 – 95.
- Раковски, Цв. (ред.) (2010). *Неканоничната българска литература*. Том 2. Благоевград: Неофит Рилски.
- Стойчева, Св. (2017). *Боян Магесника. Изследване на литературния мит*. София: Изток-Запад.

REFERENCES

- Azmanova-Rudarska, El. (2017). Stars and Mysticism. *Balkanistic forum*, 26, (1), 241 – 255.
- Azmanova-Rudarska, El. (2018). *Ivan Grozev in Bulgarian Literature. Sociological, historical, political and religious-mystical contexts, polemics and dialogues*. Sofia: RIVA.
- Azmanova-Rudarska, El. (2010). Ivan Grozev. The Secret Literature (pp. 9 – 40). In: Rakyovski, Tzv. (Eds.) (2010). *The Non-canonical Bulgarian Literature. Volume 2*. Blagoevgrad: Neofit Rilski University Press.
- Azmanova-Rudarska, El. (2013). *The Ritual Words in Bulgarian Literature after Liberation*. Blagoevgrad: Neofit Rilski University Press.
- Georgieva, Tzv. (2008). *Unio mystica and Bulgarian Symbolism*. Sofia: Za bukвите – O pismeneh.

- Eftimov, Y. (2012). *The Divine Mathematics. The Alarming Heteroclite of Bulgarian symbolism*. Sofia: Prosveta.
- Stoycheva, Sv. (2017). *Boyan Magesnika. Research of the Literary Myth*. Sofia: Iztok – Zapad.
- Rakyovski, Tzv. (2017). Ludmil Stoyanov – theory and practice of the Critical Gesture. *Literaturna misal*, 2, 82 – 95.
- Rakyovski, Tzv. (Eds.) (2010). *The Non-canonical Bulgarian Literature. Volume 2*. Blagoevgrad: Neofit Rilski University Press.
- Stoyanov, St. (2014). *Literature and technologies*. V. Tarnovo: Faber.
- Стоянов, Ст. (2014). *Литература и технологии*. В. Търново: Фабер].

A STUDY ABOUT THE MYSTICAL SYMBOLISM IN BULGARIA DURING THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Azmanova-Rudarska, E. (2018). *Ivan Grozev v balgarskata literatura. Sotsiologicheski, istoricheski, politicheski i religiozno-mistichni konteksti, polemiki i dialozi*. Sofia: RIVA. 368 pp.

✉ **Dr. Ventsislav Bozhinov**
South-West University „Neofit Rilski“
Blagoevgrad, Bulgaria
E-mail: v_bozhinov@abv.bg

СЪХРАНЕНИЕТО НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК И РОДОВАТА ПАМЕТ ПО СВЕТА – ПЪТ КЪМ РОДИНАТА

12 години Асоциация на българските училища в чужбина

Мая Падешка

Национално издателство за образование и наука "Аз-буки"

В периода 25 – 28 юли Пловдив е домакин на Годишната конференция на Асоциацията на българските училища в чужбина. Тази година тя е посветена на 12-ата годишнина от основаването на АБУЧ. Европейската столица на културата за 2019 г. ще посрещне представители на български неделни училища от цял свят. Официалното откриване на конференцията от д-р Ирина Владикова – председател на АБУЧ, е на 27. 07. 2019 г. в Регионалния исторически музей – Пловдив, и е под надслов „Съхранението на българския език и родовата памет по света – път към Родината“. С голям интерес се очаква презентацията на Министерството на образованието и науката на тема „Новата национална програма – обучение на преподаватели и училищни ръководители от българските училища в чужбина“. Акцент в докладите и в обучителните модули на конференцията са електронните ресурси за обучение и тестване на знанията по български език като чужд език и езиковите ресурси в интернет в помощ на българските училища зад граница. В програмата са предвидени и курсове за квалификация на учители от българските неделни училища. Темите са: „Езикови ресурси в интернет в помощ на българските училища зад граница на Института за български език към БАН“ с лектор проф. д-р Светла Коева, „Форми и методи за подкрепа на ученици в българските училища в чужбина“ с лектори проф. д.п.н Румяна Танкова и доц. д-р Елена Събева, „Представяне на термините по история и география в учебниците за средното училище“ лектор гл. ас. д-р Кристияна Симеонова, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН), Трудности при усвояването на някои граматични единици в българския език (лектор доц. д-р Катя Чаралозова, доц. д-р Татяна Александрова, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН).

12 YEARS OF ASSOCIATION OF BULGARIAN SCHOOLS ABROAD

✉ **Dr. Maya Padeshka**

Az-buki National Publishing House
1113 Sofia, Bulgaria
E-mail: bel@azbuki.bg